

SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

(CHARAKTERISTIKA, PŘÍZNAKY, ŘEŠENÍ A POMOC)

OBSAH

1. Charakteristika sociálně patologických jevů

1.1. Syndrom CAN	2
1.2. Domácí násilí	2
1.3. Návykové látky	3
1.4. Patologické hráčství	3
1.5. Poruchy příjmu potravy	3
1.6. Šikana	4
1.7. Záškoláctví	4

2. Příznaky sociálně patologických jevů

4	
2.1. Obecné příznaky sociálně patologických jevů u dětí	5
2.2. Syndrom CAN	5
2.3. Domácí násilí	5
2.4. Návykové látky	5
2.5. Patologické hráčství	8
2.6. Poruchy příjmu potravy	8
2.7. Šikana	8

3. Jak postupovat

3.1. Při rozhovoru s dítětem v tísní	9
9	
3.2. Při podezření na týrání dítěte	10
3.3. Při podezření na sexuální zneužívání	10
10	
3.4. Při podezření na požití alkoholu	10
3.5. Při podezření na kouření	10
3.6. Při nálezu nelegální drogy	10
3.7. Při podezření na konzumaci nelegální drogy	11
3.8. Při podezření na poruchu příjmu potravy	11
11	
3.9. Při podezření na šikanu	11
3.10. Při podezření na záškoláctví	11
3.11. Při jednání policisty se žákem	12
3.12. Ohlašovací povinnost	12

4. Kde hledat informace a pomoc

4.1. Syndrom CAN	13
4.2. Domácí násilí	13
4.3. Návykové látky	14
4.4. Patologické hráčství	14
4.5. Poruchy příjmu potravy	15
4.6. Šikana	15

4.7. Xenofobie a rasizmus	16
4.8. Sekty	16

1. CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

1.1 Syndrom CAN

Syndrom CAN, tedy syndrom týraného, zneužívaného zanedbávaného dítěte zahrnuje tyto kategorie:

a) Fyzické týrání

- např. nepřiměřené bití rukou či různými nástroji; kopání do dítěte, údery pěstí, popáleniny; bodné rány (často nůžkami)

b) Psychické týrání

- např. časté nadávky, ponižování, zesměšňování, opovrhování; výhrůžky, cílené vyvolávání strachu u dítěte; odmítání dítěte, citové vydírání (př. „Když se nebudeš učit, utrápíš mě“, „Když budeš zlobit, budu smutná“)

c) Psychické týrání v souvislosti s předrozvodovou, rozvodovou a porozvodovou situací

- např. zatahování dítěte do konfliktu mezi rodiči, zneužívání dítěte jako „svědka“

d) Sexuální zneužívání

- bezkontaktní - obnažování se před dítětem, masturbace před dítětem, setkání s exhibicionistou; pozorování nahého dítěte za účelem vlastního sexuálního vzrušení, uspokojení; vystavení dítěte sledování pornočasopisů, pornofilmů
- kontaktní - osahávání či líbání dítěte na intimních místech, laskání prsou, genitálií; nucení dítěte, aby manipulovalo pohlavními orgány
- komerční - zneužití dítěte k dětské pornografii; zneužití dítěte k dětské prostituci

e) Zanedbávání

- tělesné zanedbávání – neuspokojování tělesných potřeb dítěte; nedostatek přiměřeného jídla, pití, přístřeší, oblečení; nedostatečná lékařská péče, zanedbávání prevence
- citové zanedbávání - neuspokojování citových potřeb dítěte
- zanedbávání výchovy a vzdělání - neustálá neodůvodněná absence ve škole
- zanedbávání péče - ponechání zejména malých dětí bez adekvátního dohledu

f) Šikanování

- např. ponižování, zesměšňování nepřiměřenými a nesplnitelnými úkoly; vynucování „poslušnosti“; přinucení vykonávat práci za silnějšího; vydírání

g) Systémové týrání (druhotné ponižování)

- např. opakovaná, nadbytečná lékařská vyšetření (zdravotnické instituce); oddělení dítěte od rodiny tam, kde to není nevyhnutelně nutné (OPD, soudy); nadbytečné přetěžování či trauma způsobené dítěti při kontaktu s policejním, soudním systémem

h) Sekundární viktimizace

- např. opakované výpovědi; nedůvěra v to, co dítě říká; obviňování dítěte („a ty jsi ho svedla“); přenášení zodpovědnosti na dítě; odebrání dítěte z rodiny

1.2. Domácí násilí

Charakteristika:

- nerovnoměrné postavení mezi agresorem a obětí (nadřazené a podřazené postavení)

- dlouhodobé trvání (k odhalení dochází v průměru až po 7 letech)
- cyklický průběh (střídají se fáze klidu-příprava na útok-útok, láska-naděje-strach)

Formy:

- fyzické násilí
- psychické násilí
- sexuální zneužívání
- sociální izolace
- ekonomická kontrola

1.3. Návykové látky

"Tvrdé" a "měkké" drogy

Nejznámější je dělení na "tvrdé" a "měkké" drogy. Toto dělení se v podstatě zaměřuje na rizikovitost té určité drogy z hlediska pravděpodobnosti vzniku závislosti, zdravotních komplikací (tělesných i duševních).

Míra rizika	„Tvrdość“	Zástupci
Vysoká	"Tvrdé"	toluen, aceton, heroin, morfin, durman, crack
Vysoká až střední	"Tvrdé"	LSD, lysohlávky, kokain, pervitin
Střední	"Tvrdé"	alkohol, extáze, efedrin, kodein
Relativně malá	"Měkké"	marihuana, hašiš, kokový čaj
Prakticky bez rizika	"Měkké"	káva, čaj

Riziko vzniku závislosti a vzestup tolerance

Droga	Psychická závislost	Somatická závislost	Tolerance
Opiáty	+++	+++	+++
Pervitin	+++	-	++
Kokain	+++	-	+
Cannabinoidy	+	-	-
LSD	+/-	-	+/-
Ecstasy	+	-	+
Benzodiazepiny	++	++	+
Barbituráty	++	++	++
Alkohol	++	++	++

1.4. Patologické hráčství

Charakteristika

- Fáze výher - Občasné hraní s fantazií o veliké výhře, přehnaný optimismus, zvyšování sázek, zvyšování frekvence hraní, přechod k osamělé hře, chlubení se neskutečnými výhrami.
- Fáze prohrávání - Objevuje se neschopnost přestat s hrou a ztráta kontroly nad svým chováním, skrývání hry před rodinou, půjčování peněz, odklady splátek dluhů. V chování dotyčného je neklid, podrážděnost, uzavřenost, zanedbávání zdraví. Objevují se problémy v rodině a zaměstnání.
 1. Fáze zoufalství - Odcizení rodiny, přátel, popírání vlastní zodpovědnosti, obviňování druhých, trestná činnost, rozpad rodiny, úvahy o sebevraždě pokusy o ní.

1.5. Poruchy příjmu potravy

O poruše příjmu potravy hovoříme tehdy, když člověk používá jídlo k řešení svých

emocionálních problémů.

a) Mentální anorexie

Lidé, kteří trpí mentální anorexií si nikdy nepřipadají dostatečně štíhlí. Anorektičky většinou mívají pouhé tři čtvrtiny tělesné hmotnosti, která je přirozená pro jejich věk, výšku a tělesnou stavbu. Často omdlévají z nedostatku energie. Jsou tak vyhublé, že jsou jim vidět žebra. Ony samy si však stále připadají tlusté.

- *Zdravotní následky*: závratě; poruchy koncentrace; podrážděnost; těžká insomnie /nespavost/; snížená citlivost v rukou a nohou; deprese – pocity beznaděje a zoufalství; infekce, které se nehojí; podlitiny způsobené tím, že tělo má sníženou odolnost vůči poranění a také tím, že kosti nejsou obaleny tukem, a proto se mnohem snáze modřiny tvoří; nízká odolnost vůči chladnému počasí – zdá se, že tak se tělo snaží chránit před chladem při ztrátě přirozené ochranné vrstvy tuku; tělo se pokryje vrstvou jemného, měkkého ochlupení, které má zřejmě chránit před chladem namísto chybějící vrstvy tuku; nízký tlak; nepravidelný srdeční tep; selhání srdce; dehydratace; selhání ledvin; snížená tělesná teplota; zapadlé oči; zašedlá nebo zažloutlá pleť, která má někdy tendenci prskat; suché, lámavé vlasy
- *Dlouhodobé zdravotní důsledky* anorexie jsou velmi závažné. Hladovění poškozuje mozek a může mít zvláště vážné následky u dospívajících, jejichž mozek je ještě v růstu. Pokud dívka používá laxativa po dobu delší než měsíc, její zažívací ústrojí přestane normálně fungovat. Jestliže pak laxativa vysadí, odpadní látky se mohou začít hromadit ve střevech a musejí být odstraněny chirurgicky. Nejhorším dlouhodobým důsledkem anorexie je samozřejmě smrt.

b) Mentální bulimie

Mentální bulimie je porucha, při které lidé pociťují strašný hlad, téměř jako kdyby hladověli v období hladomoru. Snaží se hlad utišit tím, že snědí velké množství jídla a potom, v zoufalé úzkosti, aby neztloustly, se bulimičky přinutí jídlo vyzvracet. .

- *Zdravotní následky*: únava; bolest v krku; zvrhodovatělý jícen - v závažných případech může dojít k protržení jícnu a k následné smrti; kazivost zubů (působením kyselin ve zvracích); poruchy srdeční činnosti; záněty slinných žláz; suchá pleť následkem ztráty tekutin; exantém, kožní vyrážka; dehydratace; zácpa (souvisí s nedostatkem tekutin); edém neboli zadržování vody v těle; svalové křeče; problémy s ledvinami nebo k srdečnímu selhání; bolesti v břiše

1.6. Šikana

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu.

1.7. Záškoláctví

Devítiletá školní docházka je povinná ze zákona - školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků ... začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhlo šestého roku věku (zákon č. 561/2004 Sb., §36, odst. 1).

Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení (zákon č. 561/2004 Sb., §22, odst. 3, písmeno a).

Dobu a způsob uvolnění žáka stanovuje školní řád.

Nedodržením výše uvedených předpisů zákonný zástupce porušuje zákon – kdo vydá, byť z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí tím, že ji svádí k nemravnému nebo zahálčivému životu, takový život jí umožní vést, anebo závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o osobu mladší než osmnáct let, bude potrestán odnětím svobody až na dvě

léta ... (zákon č. 140/ 1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 217, odst.1).

2. PŘÍZNAKY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Dítě, které se dostane do obtížné situace, reaguje rozličným způsobem. Toto je přehled nejtypičtějším příznaků, kterými dítě reaguje na situaci, ve které se nachází. Pokud se popsane příznaky u dítěte objeví, je vždy třeba pokusit se zjistit příčinu a takto ohroženému dítěti pomoci.

2.1. Obecné příznaky sociálně patologických jevů u dětí

Náhlé změny v chování, agresivita dítěte, lítostivost, plačtivost, problémy se spánkem, noční děsy, nesoustředěnost, zvýšená úzkost, neopodstatněné strachy, lhaní, krádeže, podvody, snížená hladina citlivosti, vyšší dráždivost, nepřiměřené reakce na chování druhých, šikánování, nucené upoutávání pozornosti, odmítání komunikace, vymyšlení příběhů, nadměrný stud a plachost, záchvaty vzteku a zuřivosti, neposlušnost a vyrušování ve škole, závislost, odmítání školy.

2.2. Syndrom CAN

- časté stopy zranění různého stáří
- dítě nikdy nenosí krátké rukávy, sukně, kalhoty, neustále má zahalený krk
- sebepodceňování, neschopnost navazovat vztahy
- problémy se soustředěním, náhlé problémy s prospěchem, bojí se odejít ze školy domů
- dává rádo najevo lhostejné postoje
- nepřiměřená bojácnost nebo agresivita
- úzkostnost a vyděšené reakce v kontaktu s dospělým
- odmítání jídla, sebepoškozování, útoky z domova

2.3. Domácí násilí

- u dětí, které jsou v rodinách svědky domácího násilí, lze často pozorovat psychickou labilitu, pomočování, koktavost, plačtivost, poruchy příjmu potravy, sklony k depresivnímu a sebevražednému jednání
- přenášení vzorců chování v jejich dospělém životě - agresori i oběti domácího násilí ve většině případů vyrůstali v rodině, kde se násilí vyskytovalo jako způsob jednání

2.4. Návykové látky

a) Těkavé látky (toluen, aceton)

Příznaky intoxikace a užívání

- intoxikace se podobá opilosti
- uživatelé charakteristicky sladce páchnou
- dech je cítit po organickém rozpouštědle

b) Marihuana

Příznaky intoxikace a užívání

- zvýšení tělesné teploty, tepu, tlaku krve
- zhoršení koordinace pohybů, zpočátku ojediněle mírná nevolnost
- rozšířené zornice, zarudlé oči
- zvýšená chuť k jídlu, zejména na sladké
- sucho v ústech a v krku
- pot páchnoucí po spálené trávě či listí
- excitovaná nálada a hlučné bavení se, někdy naopak hloubavost, zádumčivost

c) Hašiš

Vzhled

Vypadá jako hnědožlutá kostka, někdy do černa. 1,5 cm dlouhý váleček o průměru asi 6 mm by mohl být 1 gram. Za čerstva je pružný, pak tuhý, drolí se po zahřátí v plameni.

Příznaky intoxikace a užívání

- sucho v krku, hlad a žízeň
- někomu může být velmi špatně a zvrací
- nutkání k naprostému klidu s příjemným sněním, zabarveným podle osobnosti
- narušení myšlení (porušení toku asociací, jako by někdo bral myšlenky)
- změny zrakového vnímání přecházejí v iluze (bohaté a barevné)
- smyslové vnímání má zvýšenou intenzitu, člověk vidí to, na co myslí
- podobné jednání jako u marihuany

d) Heroin

Vzhled

Heroin vypadá jako hnědý, někdy bílý prášek se slabou octovou vůní, dnes lze sehnat i černý, který octem přímo zapáchá.

Příznaky intoxikace a užívání

- duševní i tělesný útlum, stav tichého opojení, zklidnění, uvolnění
- zúžené zornice (špendlíkové hlavičky)
- zpomalené reakce, poruchy koordinace
- dlouhodobé užívání - vodnaté oči, bledá kůže, zanícené vpichy, ztráta vůle až deprese, změna osobnosti - prolhanost, nedůvěřivost, narušení až ztráta vztahu k nejbližším

e) Kodein

Vzhled

Bílé tablety.

Příznaky intoxikace a užívání

- euforie, pocit tepla a spokojenosti
- lehké bolesti hlavy, sucho v ústech, potíže při močení, zvracení

f) Morfin

Vzhled

Morfin bývá dostupný ve formě ve vodě rozpustných solí. Nejobvyklejší je sulfát a hydrochlorid. Oba jsou to bílé krystalické prášky hořké chuti rozpustné ve vodě.

Příznaky intoxikace a užívání

- lhostejnost ke starostem, stoupá sebevědomí, tlumí vnímání bolesti
- myšlenky se zrychlí (neruší mozkové funkce)
- ve vysokých dávkách působí hypnoticky a dýchací centrum ochrne.

g) Kokain

Vzhled

Jsou to bílé lesklé krystalky bez zápachu s nahořklou chutí.

Příznaky intoxikace a užívání

- první požití - pocity srdeční slabosti, třes rukou, rozšíření zornic, bledost a mrazení
- opakované požívání - stav euforie, pocit blaženosti a spokojenosti.
- úzkost, zkreslené vnímání i vztahovačnost
- pocit svědění kůže (vykládá se buď existencí "zvířátek", nebo "krystalů" v kůži)
- poruchy vidění, vnímání záblesků, iluze
- paranoidně halucinatorní psychóza, někdy jen strach
- bušení srdce, nespavost, ztráta REM spánku (snění)
- rozšířené zornice, výtok z nosu (při šňupání), chraplavý hlas, bledost, hubnutí

h) Crack

Vzhled

Bílá krystalická látka.

Příznaky intoxikace a užívání

- silný emoční, euforický stav a přival energie
- zkratkovité chování, prudké změny nálad i jednání

ch) Pervitin

Vzhled

Čistý má formu mikrokrytalického bílého prášku bez zápachu, hořké chuti. Na černém trhu je často zabarven do žluta či do fialova.

Příznaky intoxikace a užívání

- při prvním požití bolest v čele a úzkost
- neklid, hyperaktivita, bolest hlavy, rozšíření zornic
- zrychlená činnost srdce s arytmiemi
- otrava - vzestup tělesné teploty, křeče a delirium
- opakované užívání - demence, předrážděnost, poruchy spánku, halucinace, zmatenost, panikaření, nevolnost, zvracení, sucho v ústech a sebevražedné tendence
- celková sešlost, třes, bolesti u srdce, bolesti kloubů, široké nereagující zorničky, krvácení v plicích, játrech a ve slezině
- stavy podobné schizofrenii nebo paranoidní bludy

i) MDMA – Extáze

Vzhled

V čisté formě je to bílá krystalická silně hořká látka. Na trhu je obvykle dostupná ve formě tablet či kapslí. Forma tablet je různorodá. Typicky bývá z jedné strany reliéfní obrázek (vytlačené e, holubice, delfín atd.), z druhé strany zlomová rýha. Na tabletách bývá vidět, že se nejedná o tovární výrobek.

Příznaky intoxikace a užívání

- nepocítí uje vyčerpání, varovný pocit vyčerpání přehlušen příjemnými prožitky
- vzestup krevního tlaku, tepové frekvence
- vzestup svalového napětí, rozšíření zornic
- nechutenství, nepříjemné pocení a napětí žvýkacích svalů.
- kocovina v podobě únavy, bolesti svalů a kloubů, někdy deprese, může někdy trvat i několik dní
- možnost vzniku psychózy při dlouhodobém užívání

j) LSD

Vzhled

Tripy (papírky napuštěné LSD) jsou často s nádherným obrázkem, tento obrázek je většinou natisknutý přes více tripů, a abyste ho viděli celý, musíte mít celý arch tripů .

Příznaky intoxikace a užívání

- nespavost, nechut' k jídlu, nepříjemný tlak v očích, bolesti hlavy
- pocení, otupělost, nevolnost až zvracení, intenzivní zima nebo naopak horko
- třes, svědění, nepříjemné pocity po celém těle
- problémy s močením, falešné pocity potřeby močit
- všudypřítomný odporný zápach
- nemožnost kontrolovat vlastní pohyby, nekontrolovatelné stahy svalů a klepání končetin, ztráta citu v končetinách, zejména na teplotu a vlhkost

k) Psilocybin (lysohlávký)

Vzhled

Malá houba, klobouček – většinou má průměr 0.5 - 2 cm, většinou vyšší než širší, má tvar úzkého kužele se špičatým výčnělkem (bradavkou), je světle žlutohnědý s tmavším okrajem,

sušením téměř zbledlá. Hladký, za vlhka slizký nebo lepivý, nikdy se nerozvíjí. Tělo – tenké a pevné, některým je jeho chuť odporná.

Příznaky intoxikace a užívání

- euforie, úsměvná duševní pohoda, zvýšená aktivita
- zdvořilost a uhlazené chování
- barevné vize bez úzkostného doprovodu
- rozbití a prohloubení časových a prostorových souvislostí
- deformace tváří a osob

2.5. Patologické hráčství

- stavy podobné transu při hraní hry
- vzpírání se rodičovským zákazům hraní
- neschopnost dodržovat časový limit určený pro tuto činnost, méně vykonané práce
- pocit prázdnoty, když není člověk u počítače
- ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače, brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače
- rostoucí nervozita a neklid, když delší dobu nemůže hrát
- přemýšlení o počítači, když ho zrovna nepoužívá
- krádeň peněz na nákup her, stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry
- hraní kvůli úniku od osobních problémů
- narušené vztahy s rodinou, zanedbávání učení, opouštění dřívějších zájmů a přátel, zhoršující se školní výsledky

2.6. Poruchy příjmu potravy

a) Mentální anorexie

- ztráta 15 a více procent z normální tělesné hmotnosti
- denní příjem nižší než 1 000 kalorií, odmítání udržet si minimální tělesnou hmotnost
- ztráta menstruace
- jídlo je vnímáno jako nepřítel; pocit, že dieta ovládla celý život dotyčné osoby
- neustálé cvičení, někdy i pozdě v noci nebo v jinou zvláštní dobu
- osoba hned po jídle pospíchá od stolu, aby mohla zvracet
- záchvaty přejídání a nebo období přejídání a následného pročišťování, střídaná období hladovění
- dotyčná osoba si o sobě myslí, že je tlustá, i když jiní tento názor nesdílejí
- má zjevně „normální“ tělesnou hmotnost, nebo dokonce ztrácí váhu, a přitom trpí utkvělou představou, že je tlustá

b) Mentální bulimie

- záchvaty přejídání následované přísnou dietou, zvracením, užíváním projímadel, diuretik nebo intenzivním cvičením
- neustálý strach z tloušťky, i když se tělesná hmotnost dotyčné dívky pohybuje kolem průměrné hmotnosti s možnou nepatrnou odchylkou +/- 5 kg
- strach, že nedokáže přestat jíst
- strach jíst bez následujícího pročišťování nebo jiné kompenzace
- strach, že ztratí sebeovládání pokud jde o jídlo
- deprese, pocity viny, odsuzování sebe sama po záchvatu přejídání
- nepravidelná menstruace
- zvýšená kazivost zubu (způsobená kyselostí zvratků)
- neobvyklé výkyvy tělesné hmotnosti
- oteklé slinné žlázy (tvář vypadá odule)
- závratě, bolesti v dutině břišní, nadýmání

2.7. Šikana

a) Nepřímé znaky (škola)

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený, působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené
- zašpiněný nebo poškozený oděv; stále postrádá nějaké své věci
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit

b) Nepřímé znaky (domov)

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechut' jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo)
- dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach
- ztráta chuti k jídlu, dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou
- prosí o dovoz či odvoz autem
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad
- zmínky o možné sebevraždě
- odmítá svěřit se s tím, co je trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody, doma krade peníze
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem
- projevuje zlobu vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací
- zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem)
- dítě se vyhýbá docházce do školy
- dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku

c) Přímé znaky

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet (rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný)
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem a skutečnost, že se jim podřizuje
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je

- nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout

3. JAK POSTUPOVAT

3.1. Při rozhovoru s dítětem v tísní

- dobře pozorovat – zachytit signály neverbální komunikace
- dát najevo zájem – čas, soukromí, aktivní naslouchání
- nebagatelizovat – před svěřením často dítě zkouší náš zájem na banálních problémech
- dítě emočně přijímat – nemusíme s dítětem souhlasit, přesto ho můžeme chápat
- podpora rozhovoru – nepřerušovat vyprávění, parafrázovat, zpětné dotazy, přitakávání
- nemoralizovat – každý dělá chyby
- neradit – pojmenovat rozkrýt problém, navést na řešení, nabízet jiné zorné úhly (jak to vidí jiní), sdělit svůj pohled ne radu
- nesnažit se o nemožné – znát své možnosti, neslibovat nemožné, dodržovat sliby
- nebát se přiznat, že něco nevíme

3.2. Při podezření na týrání dítěte

- týrání svěřené osoby je trestný čin, který podléhá povinnosti překazít jeho další páčání a oznámit jej orgánům v trestním řízení
- dítě se mi svěří – oznámení řediteli školy výchovnému poradci, metodikovi prevence, orgánu sociálně právní ochrany, policii
- sdělí mi to spolužáci – pokus o rozhovor s dítětem, oznámení výchovnému poradci nebo metodikovi prevence, další zvýšený dohled
- podezření na základě pozorování – pokus o rozhovor s dítětem, konzultace s kolegy, oznámení výchovnému poradci nebo metodikovi prevence, další zvýšený dohled

3.3. Při podezření na sexuální zneužívání

- sexuální zneužívání je trestný čin, který podléhá povinnosti překazít jeho další páčání a oznámit jej orgánům v trestním řízení
- dítě se mi svěří – zachování nejprísnější diskretnosti; nepouštějte se do podrobného vyšetřování, pokud je pachatelem rodič, v žádném případě ho neinformovat, že se vám dítě svěřilo; před ohlášením vysvětlit proč to musíte udělat; oznámení řediteli školy, rodičům, orgánu sociálně právní ochrany, policii; pokud dítě požádá o utajení, poraďte se s odborníkem
- zjistím to z ankety, dotazníku, slohové práce atd. – ujasnit si okolnosti sdělení; snaha o navázání rozhovoru (nenutit!); při potvrzení jednejte jako v předchozím bodě
- sdělí mi to spolužáci nebo jiný prostředník - ujasnit si okolnosti sdělení; snaha o navázání rozhovoru (nenutit!); pokusit se zajistit dobrovolný rozhovor přes prostředníka; při podezření a nejistotě oznámit orgánu sociálně právní ochrany

3.4. Při podezření na požití alkoholu

- přistižení při činu – pokusit se zjistit množství alkoholu; vyloučit případnou kombinaci s jinou látkou; zhodnotit možné zdravotní riziko (viz níže); oznámení řediteli školy, výchovnému poradci, metodikovi prevence, orgánu sociálně právní ochrany; informovat rodiče
- kdy je třeba neprodleně zavolat lékaře – když je dítě bezvládné, nedá se probudit a upadá do bezvědomí; chová se výrazně nepřiměřeně; úraz hlavy, vdechnutí zvratků
- při odebírání alkoholu je nutná přítomnost svědka
- dítě musí látku vydat samo není možné ho prohledávat

3.5. Při podezření na kouření

- přistižení při činu - oznámení řediteli školy, výchovnému poradci, metodikovi prevence; informovat rodiče, kázeňský postih podle školního řádu
- při odebírání cigaret je nutná přítomnost svědka
- dítě musí látku vydat samo, není možné ho prohledávat

3.6. Při nálezu nelegální drogy (marihuana, hašiš, pervitin atd.)

- zajistit přítomnost druhé dospělé osoby (nejlépe ředitel nebo zástupce)
- dítě musí látku vydat samo, není možné ho prohledávat
- majitel vloží drogu do obálky, obálku zalepí
- zapečetit obálku nálepkou s podpisy přítomných osob a razítkem školy
- provést zápis o zadržení neznámé látky (vzhled látky, obal, místo a část nálezu) s podpisy všech zúčastněných osob
- obálku se zápisem umístit do trezoru
- neprodleně po uložení informovat policii (zapsat čas ohlášení a jméno policisty, který informaci přijímal)

3.7. Při podezření na konzumaci nelegální drogy

- zhodnotit možné zdravotní riziko (viz požití alkoholu)
- konzumace drog není trestný čin, proto není nezbytně nutné informovat policii
- oznámení řediteli školy, výchovnému poradci, metodikovi prevence; informovat rodiče; orgán sociálně právní ochrany
- doporučit rodičům konzultaci s odborníkem

3.8. Při podezření na poruchu příjmu potravy

- zachování diskrétnosti; neupozorňovat na vzhled dítěte
- rozhovor s dítětem; rozhovor by měl začít obecně (známá držela dietu a měla zdravotní problémy, mám strach o dceru známého - trpí anorexií atd.)
- nabídnout zprostředkování pomoci
- při odmítnutí informovat rodiče, doporučit návštěvu psychologa
- při odmítnutí domluvit další postup s PPP

3.9. Při podezření na šikanu

- vyslechnout co nejvíce nezaujatých svědků (mezi čtyřma očima)
- zhodnotit závažnost situace a informovat ředitele školy, výchovného poradce a metodika prevence
- případné konfrontační rozhovory se svědky
- spojit se s rodiči oběti, konzultovat výskyt nepřímých, případně přímých znaků šikany
- citlivě vyslechnout oběť
- vyslechnout agresory (mezi čtyřma očima)
- svolání výchovné komise
- individuální jednání s rodiči agresorů, pokud odmítají řešení zvážit oznámení na policii, nepřistupovat na kompromisy
- konzultovat opatření s rodiči oběti
- rozhodně se musíte vyhnout vyšetřování před celou třídou, konfrontaci oběti s agresory, jednostrannému nazírání, osobním sympatiím a antipatiím
- šikana může naplňovat skutkovou podstatu několika trestných činů!

3.10. Při podezření na záškoláctví

- v odůvodněných případech požadovat potvrzení nepřítomnosti z důvodu nemoci ošetřujícím lékařem (jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem), pouze při absenci delší než 3 dny
- neomluvená nepřítomnost do 10 hodin - pohovor se zákonným zástupcem s podáním informací o možných důsledcích tohoto jednání

- neomluvená nepřítomnost nad 10 hodin – jednání zákonného zástupce s výchovnou komisí
- neomluvená nepřítomnost nad 25 hodin - oznámení orgánu sociálně právní ochrany dětí
- opakované záškoláctví v průběhu školního roku s předchozím pravomocným rozhodnutím správního orgánu o postižení zákonných zástupců - oznámení policii

3.11. Při jednání policisty se žákem

- policistovi umožňuje zákon bez velkého ohlašování vstoupit do všech veřejných prostor (tedy i do školy), navíc je každý občan povinen poskytnout policii pomoc
- při rozhovoru policisty s žákem mladším 15 let by měla být přítomna třetí osoba s kvalifikací pro práci s dětmi
- při rozhovoru s žákem starším 15 let není přítomnost třetí osoby nutná
- povinnost zajistit přítomnost třetí osoby u služebního úkonu vyplývá policistovi (proto rozhodnutí nechejte na něm, případně upozorněte policistu na vaši povinnost dohledu nad svěřenou osobou, rozhodně se mu ale nemůžete vnucovat)
- odvoz žáka mladšího 15 let ze školy by měl provádět policista v civilu a v civilním autě, po celou dobu tohoto úkonu musí být přítomna třetí osoba (pedagog, psycholog, sociální pracovník)
- informovat se kdy a kam policista dítě vrátí
- povinnost vyrozumět předem zákonné zástupce má škola i policie, pokud to není možné předem vyrozumíte zákonného zástupce co nejdříve
- zákonný zástupce dítěte nemá žádné zákonné právo být rozhovoru přítomen a nemůže rozhovoru (ani vaším prostřednictvím) bránit
- o rozhovoru žáka s policistou, případně odvedení dítěte ze školy vyhotovit zápis s časovými údaji

3.12. Ohlašovací povinnost

Ze zákona máme každý povinnost některé formy protiprávního jednání ohlásit a některým zabránit. V praxi to pro nás znamená povinnost informovat policii o některých trestných činech. Tyto trestné činy jsou vyjmenovány v §167 (zabránění) a §168 (oznámení) trestního zákona.

a) Vybrané trestné činy které jsme povinni ohlásit nebo jim zabránit¹:

- týrání svěřené osoby
- výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů
- padělání a pozměňování peněz
- obecné ohrožení
- loupež a krádež
- znásilnění a pohlavní zneužívání
- účast na zločinném spolčení
- vražda, zpronevěra a podvod

b) Další ohlašovací povinnost má škola (jako instituce) vůči orgánům sociálně právní ochrany dětí. Vybrané skutečnosti, které je škola povinna ohlásit:

- zanedbání povinné školní docházky
- spáchání činu, který by u zletilé osoby byl považován za trestný
- opakované páchaní přestupků
- užívání návykových látek

1

- útěk od rodičů
- podezření spáchání trestného činu na dítěti
- ohrožení dítěte násilím mezi rodiči případně jinými osobami
- ohrožení mravní výchovy dítěte

Oznámení jsme vždy povinni uskutečnit bez zbytečného odkladu.

4. KDE HLEDAT INFORMACE A POMOC

4.1. Syndrom CAN

Název organizace	Činnost organizace	Kontakt
Dětské krizové centrum	<ul style="list-style-type: none"> ➤ poradenství ➤ linka důvěry 	www.dkc.cz 241 48 41 49 linka důvěry problem@ditekrize.cz
Linka bezpečí dětí a mládeže	<ul style="list-style-type: none"> ➤ bezplatné volání ➤ nonstop provoz ➤ anonymní poradenství ➤ pro děti na útěku, které chtějí zanechat vzkaz svým rodičům ➤ poradenství rodičům s výchovou dětí 	www.linkabezpeci.cz 800 155 555 bezplatná telefonická linka 800 111 113 vzkaz domů 283 852 222 rodičovská linka info@linkabezpeci.cz lb@linkabezpeci.cz – internetová linka
Fond ohrožených dětí	<ul style="list-style-type: none"> ➤ pomoc opuštěným, zanedbávaným a týraným dětem ➤ Azylový dům pro rodiny s dětmi 	www.fod.cz 224 221 137 224 236 655 fodeti@volny.cz
Centrum GONA	Soukromé sexuologické centrum <ul style="list-style-type: none"> ➤ poradna, psychoterapie 	www.sex-centrum.cz 221 085 288 info@sex-centrum.cz

4.2 Domácí násilí

Název organizace	Činnost organizace	Kontakt
Rosa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informace o domácím násilí ➤ psychosociální poradenství 	www.rosa-os.cz 241 432 466 (po, út 15 - 18) 602 246 102 rosa@telecom.cz
Bílý kruh bezpečí	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informace o domácím násilí ➤ telefonická linka Dona pro oběti domácího násilí ➤ služby pro oběti trestných činů a příbuzné 	www.bkb.cz www.donalinka.cz www.domacinasili.cz 251 511 313 Dona linka 257 317 110 bkb@volny.cz

	➤ legislativa	dona@donalinka.cz
Acorus	<ul style="list-style-type: none"> ➤ krizová telefonní linka ➤ e-mailové poradenství ➤ ambulantní pomoc ➤ krizová pomoc 	www.acorus.cz non-stop krizová telefonní linka: 283 892 772 acorus@atlas.cz
Liga lidských práv	<ul style="list-style-type: none"> ➤ poradna pro oběti domácí násilí ➤ psychologické a první poradenství ➤ telefonická linka 	www.llp.cz/zenavtisni 545 245 996 helplinka 737 834 345 (7:00 - 22:00) zenavtisni@llp.cz

4.3. Návykové látky

Název organizace	Činnost organizace	kontakt
Občanské sdružení SANANIM	<ul style="list-style-type: none"> ➤ kontaktní centrum ➤ ambulantní léčebné centrum CADAS ➤ denní stacionář ➤ terapeutické komunity ➤ drogové informační centrum – informace pro veřejnost 	www.sananim.cz Kontaktní centrum 224 920 577 kacko@sananim.cz Informační centrum 284 825 817 dic@sananim.cz
Drogová poradna občanské sdružení SANANIM	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informace o drogách ➤ legislativa ➤ drogová poradna on-line 	www.drogovaporadna.cz 283 872 186
Drop-In – středisko prevence a léčby drogových závislostí o.p.s.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ centrum pro rodinu ➤ centrum následné péče ➤ XTC – práce s uživateli tanečních drog ➤ informace o drogách 	www.dropin.cz Centrum pro rodinu 271 721 040 cpr@dropin.cz
Prev-Centrum	centrum poradenství pro mládež a rodiny: <ul style="list-style-type: none"> ➤ služby prvního kontaktu ➤ anonymní poradenství ➤ ambulantní léčba ➤ následná péče 	www.prevcentrum.cz 233 355 459 242 498 335 233 355 459 242 498 334 poradna@prevcentrum.
A.N.O. – Asociace NNO zabývajících se prevencí a léčbou drogových závislostí	<ul style="list-style-type: none"> ➤ právní poradenství pracovníkům, uživatelům ➤ právní informační servis ➤ semináře 	www.asociace.org Právní poradna 222 582 932 736 760 701 ppano@asociace.org

4.4. Patologické hráčství

Název organizace	Činnost organizace	Kontakt
Poradenské centrum	➤ prevence	www.poradenskecentrum.cz 548 526 802

pro drogové a jiné závislosti	<ul style="list-style-type: none"> ➤ skupiny pro rodiče ➤ poradenství ➤ vzdělávání pro pedagogy 	sladkova@pppbrno.cz
Prev-Centrum	centrum poradenství pro mládež a rodiny: <ul style="list-style-type: none"> ➤ služby prvního kontaktu ➤ anonymní poradenství ➤ ambulantní léčba ➤ následná péče 	www.prevcentrum.cz 233 355 459 242 498 335 233 355 459 242 498 334 poradna@prevcentrum.cz
Sdružení Podané ruce	<ul style="list-style-type: none"> ➤ léčba závislostí ➤ vzdělávání Gambling – patologické hráčství 	www.podaneruce.cz 545 247 535 info@podaneruce.cz

4.5. Poruchy příjmu potravy

Název organizace	Činnost organizace	Kontakt
Občanské sdružení Anabell	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informační portál o poruchách příjmu potravy ➤ svépomocné skupiny ➤ edukativní a informativní služby ➤ psychologické a nutriční poradenství ➤ kontakty na poradny ➤ literatura 	www.anabell.cz 542 214 014 posta@anabell.cz
PPPinfo	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informační portál o poruchách příjmu potravy 	www.pppinfo.cz pppinfo@seznam.cz
Vodopád	<ul style="list-style-type: none"> ➤ soukromá psychiatrická ambulance ➤ informace o onemocněních ➤ bezplatná e-mailová poradna 	www.vodopad.cz 271 075 303 723 994 084 info@vodopad.cz

4.6. Šikana

Název organizace	Činnost organizace	Kontakt
Občanské sdružení proti šikaně	portál o šikaně: <ul style="list-style-type: none"> ➤ články vztahující se k tématu šikany 	www.sikana.cz info@sikana.cz
Prev-Centrum	centrum poradenství pro mládež a rodiny: <ul style="list-style-type: none"> ➤ služby prvního kontaktu ➤ anonymní poradenství ➤ ambulantní léčba ➤ následná péče 	www.prevcentrum.cz 233 355 459 242 498 335 233 355 459 242 498 334 poradna@prevcentrum
Růžová linka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ telefonická linka pro děti 	www.ruzovalinka-praha.cz 272 736 263 krizová linka pro

		děti mail@ruzovalinka-praha.cz
Linka bezpečí dětí a mládeže	<ul style="list-style-type: none"> ➤ bezplatná telefonická linka pro děti a mládež ➤ linka vzkaz domů (pro děti na útěku) ➤ rodičovská linka 	www.linkabezpeci.cz 800 1 55555 bezplatná telefonická linka nonstop 266 727 979 800 111 113 vzkaz domů 283 852 222 rodičovská linka info@linkabezpeci.cz

4.7. Xenofobie a rasismus

Název organizace	Činnost organizace	Kontakt
Český helsinský výbor	<ul style="list-style-type: none"> ➤ poradenství ➤ informační činnost 	www.helcom.cz 257 323 508 sekr@helcom.cz
Člověk v tísni	<ul style="list-style-type: none"> ➤ vzdělávací projekty na odstranění rasismu a národnostní nesnášenlivosti 	www.clovekvtisni.cz/vzdelavaciprojekt.y.php 226 200 400 mail@clovekvtisni.cz
Poradna pro občanství, občanská a lidská práva	<ul style="list-style-type: none"> ➤ diskriminace a rovné příležitosti ➤ bezplatná právní pomoc ➤ internetový portál diskriminace 	www.poradna-prava.cz 234 621 467, 470, 449 poradna@iol.cz poradna@poradna-prava.cz www.diskriminace.cz
Občanské sdružení Slovo 21	<ul style="list-style-type: none"> ➤ boj proti rasismu a xenofobii ➤ ochrana lidských práv ➤ vzdělávání Romů 	www.slovo21.cz 222 518 554 222 511 434 slovo21@centrum.cz

4.8. Sekty

Název organizace	Činnost organizace	Kontakt
Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů	<ul style="list-style-type: none"> ➤ knihovna ➤ poradna a poradenská linka 	www.sekty.cz 257 314 646 sssnns@volny.cz
Sekty, anebo alternativní náboženství?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ základní termíny ➤ profily jednotlivých hnutí ➤ odkazy 	http://sweb.cz/vit.p/ vit.p@seznam.cz luzny@phil.muni.cz ivan@stampach.cz